

Móra írásai, nyomon követhető és ellenőrizhető legyen. „Az itt nyilvántartott vezércikkeknek csupán mintegy 3%-át szignálta írónk aláírásával, kézjeggyével vagy álnévvel – 97%-a anonim írás” – írja a szerző füzetének előszavában. A szerzőség megállapításában kortársi visszaemlékezésekre, egykorú, a Somogyi-könyvtár tulajdonában levő lap-példányokban található, a költő barátjától, Szalay Józseftől eredő kézírásos bejegyzésekre, stíluskritikai és témaszármasztási módszerekre támaszkodik. Vajda László alapos, körültekintő munkáját mi sem bizonyíthatja inkább, minthogy anyagában a szerzőség megállapításának módszere és bizonyíthatóságának foka szerint 19 féle típust különböztet meg, illetve ennek jelölésére 19 féle betűjelzést használ. Mindemellett érvelését többször is bizonytalannak érezzük, különösen az olyan esetekben, amikor „genealógiai módszerek” – tárgyi, vagy stílusbeli rokonítás – alapján duzzasztja fel a Mórának tulajdonított anonim írások számát.

A *Geneológia* című fejezet mint műfaj, már több egyszerű bibliográfiánál, összeállítására Móra alkotómódszerének oly alapos elemzését feltételezi, ami mindenképpen elvégzendő egy megírandó Móra-tanulmányhoz, de mivel a bibliográfia regisztráló funkciójánál már többet, a filológiai aprómunka elméleti összegezésénél kevesebbet jelent, így megjelentetése kissé indokolatlan. Az átmeneti jelleg a befejezetlenség azonban nemcsak erre az egy fejezetre, hanem az egész műre jellemző. Mindenképpen jó, ha Móra összes műveinek bibliográfiájában ott szerepelnek a vezércikkek is, de mi indokolja éppen a vezércikkek bibliográfiájának külön kiadását különösen, amikor a szerző maga is megírja, hogy „Az alábbi vezércikk anyag teljesnek még most sem tekinthető, . . . az itt felsoroltakon kívül még jó néhányat Móra kezemunkájának kell tartanunk, erre vonatkozó vizsgálódásaimnak azonban ezideig még nem sikerült végre jutnom”.

Varga Rózsa

Csukás István: Ady Endre a szlovák irodalomban Bp. 1961. Akadémiai K. – MTA Irodalomtörténeti Intézet. 147 l. 3 t. (Irodalomtörténeti Füzetek 35.)

Csukás István tanulmányának célja – az előző szerint – bemutatni Ady utóéletét a szlovák irodalomban; azt vizsgálja, hogy mit vallottak magukénak Ady életművéből a szlovákok, milyen érdeklődést keltettek a nagy költő alkotás módjának egyes sajátosságai, és hogyan alakultak a szlovák Ady-kultusz feltételei.

A magyar költők közül kétségkívül Ady Endre gyakorolta a legnagyobb hatást a felszabadulás előtti szlovák irodalomra. Míg ugyanis XIX. századi nagy költőinkről,

Petőfiről és Aranyról a szlovák értelmiség egyes nacionalista beállítottságú képviselői nemegyszer nyilatkoztak ellenszenvvel, addig az irodalmat kedvelő szlovákok körében Ady művei szinte általános elismeréssel találkoztak. (l.: Csanda Sándor: *Magyar-szlovák kulturális kapcsolatok* 301. l. Bratislava, 1959.) Jellemző, hogy Ady jelentőségét a szomszédos irodalmak fejlődése szempontjából elsőknek épp a szlovák irodalom legnagyobb költője, Hviezdoslav ismerte fel. Ady és Hviezdoslav kapcsolatáról szól a tanulmány első része. A szlovák költők – Hviezdoslavval az élen – ebben az időben csak a Magyar jakobinus dala költőjét látták és üdvözölték Adyban, elsősorban a költő *politikai* arcát és harcát fogadták rokonszenvvel, s kevésbé vallották magukénak költészetének újszerű művészi értékeit.

Csukás könyvében lépésről-lépésre alakul a szlovák Ady-kép előbb egy-egy versfordítás, később kisebb-nagyobb tanulmány, majd önálló Ady-kötetek formájában.

A szlovák irodalom húszas és harmincas évek közötti szakaszában fellépő fiatal költőnemzedék a modern művészet formanyelvét keresve – természetesen más, cseh és nyugati példák mellett – Adyt tekintette példaképének az új szlovák irodalom megteremtéséhez vezető úton. (129. l.)

Számos szlovák költő, aki fordította Ady verseit, irodalmi pályafutása kezdetén a költő hatása alá került (Štefan Krčmery, Ady első fordítója, E. B. Lukáč J. R. Poničan, Tido J. Gašpar), sőt Borin annyira elmerült Adyban, hogy egész költészetén annak hatása érezhető; epigonná vált. Kár, hogy a szerző nem tér ki részletesebben ezekre a problémákra. Csukás erősen az Ady-kultusz útvonalán halad, s ebből az következik, hogy Ady hatását a szlovák irodalomra tulajdonképpen nem is érinti (egy-két utaláson kívül). Az előző szerint nem is ez volt a célja, s ezért a tanulmány csak ismerteti a fordításban megjelent Ady-verseket és a szlovák irodalomtörténetesek Ady-tanulmányait. A tanulmány tulajdonképpen a pusztá anyagközlésre épül (kivéve a fordítók művészi munkájának részletes elemzését), így teljes képet nyújt a szlovák Ady-irodalom történeti fejlődéséről, gazdagodásáról.

Az első Csehszlovákiában megjelent Ady-kötetet B. Müller adta ki Endre Ady: *Básne* [Költemények] címmel, cseh nyelven, az első önálló szlovák Ady-kötet pedig Vojtech Marko fordításában jelent meg 1934-ben. Csukás bírálata helyes e kötetéről, hogy ti. semmilyen válogatási elv sem érvényesült a versek fordításában, s így a kötet igen egyoldalúan mutatja be Adyt a szlovák olvasóknak. A két világháború közötti időben E. B. Lukáč szerzett nagy érdemeket

Ady szlovákiai megismertetésében. 1941-ben jelentette meg önálló Ady-versfordításait *V mladých srdciach* címmel. A kötet második kiadása két év múlva, 1943-ban jelent meg, s még ugyanabban az évben adta ki Szalattai Rezső a *Na brehu čiernych vúd* című magyar költők antológiáját, amely 62 versfordítást tartalmaz, köztük 18 Ady-verset.

A felszabadulás után viszonylag teljes Ady-képet kapott a szlovák olvasó Ján Smrek Ady-kötetével. E kötet révén a demokratikus forradalom nagy költője, „az igazi Ady” áll ma a szlovák olvasók előtt.

Összefoglalva, Csukás művéről megállapíthatjuk, hogy igen alapos, tudományos igényű készült munka. Kár, hogy nem a szlovák irodalom belső világával összevetve mutatja a fejlődő, állandóan tökéletesedő szlovák Ady-képet. Két nép irodalmi kapcsolataival foglalkozó tanulmányokban a vizsgált jelenséget a befogadó irodalom belső összefüggéseivel kell vizsgálni. Ha ezt nem veszi figyelembe a szerző, a tanulmány alapján az olvasó téves következtetéseket vonhat le. Pl. Csukás könyvének elolvasása után a szlovák irodalmat kevésbé ismerő olvasó Ady hatásának nagyobb jelentőséget tulajdoníthat a ténylegesnél. Hasznos lett volna vázolni a cseh és nyugati irodalmak befolyását, s ezekkel együtt vizsgálni Ady hatását. E kis módszertani fogycosság ellenére is a könyvből haszonnal meríthet mindenki, akit érdekelnek a magyar-szlovák irodalmi kapcsolatok.

Bárkányi Zoltán

Csanda Sándor: Valóság és illúzió. Irodalomtörténeti tanulmányok. Bratislava, 1962. Szlovákiai Szépirodalmi Könyvkiadó. 328 l.

A szerző a magyar–szlovák irodalmi kapcsolatok kutatása és ápolása terén figyelemre és megbecsülésre érdemes munkát végzett eddig is, mit antológiája (*Magyar–szlovák kulturális kapcsolatok*. Pozsony 1959) és az Irodalomtörténeti Füzetek sorozatban megjelent tanulmányai bizonyítják. A jelen kötet egy újabb lépést jelent előre Csanda kutató munkásságában és a magyar–szlovák irodalmi kapcsolatok területén egyaránt.

Az első rész *Magyar–szlovák irodalmi kapcsolatok* címmel hét tanulmányt fog össze, melyek közül a „Szilágyi és Hagymási” színhistóriáról szóló, már korábban is megjelent. Újra kiadása mégis indokoltnak látszik, mert így a tanulmánykötet egységesebb. E tanulmányok, noha a Szigetvárról szóló szlovák és magyar históriás énektől Bartók Béla szlovák népköltési gyűjteménye epikus szövegeinek vizsgálatáig számos kérdést felvetnek, legtöbb esetben eddig ismeretlen dokumentumok bemutatásával és értelmezésével, marxista módszerrel elemzik a kérdéseket. Akár a *Fanchali-Jób-kódex* magyar és szlovák

énekeiről, akár az érsekújvári Rákóczi-síratóról ír a szerző, tollát tárgyilagos, építő szemlélet vezeti.

A második rész három tanulmánya (*Selyeyi József élete és művei, Az Ut küzdelme a csehszlovákiai szocialista magyar irodalomért, Megalkuvás nélkül*) azt bizonyítja; noha fő kutatási területe a régi magyar és szlovák irodalom kapcsolatának feltárása, véleményét nyilvánít – igen helyesen – modern csehszlovákiai magyar irodalmi kérdésekben is, ezzel is egyengetve a közös kérdések feldolgozásának, értékelésének útját.

Csanda Sándor munkássága (a mi részünkről pedig különösen Sziklay László impozáns *Szlovák irodalomtörténete*) bizonyítja, hogy a magyar és szlovák nép kapcsolatának új, minden eddiginél termékenyebb korszakában élünk. Közös múltunk, mely, sajnos, nem volt ment félreértésektől, fordításoktól, torzalkodásoktól, tanulságul szolgál a jövőre, ha azt hozzáértő, marxista szellemű kutató elemzi, s ezzel mindkét népnek, szlováknak és magyarnak egyaránt nagy szolgálattal tesz.

Örömmel olvastuk Dr. Ján Čaplovič mértéktartó előszavát.

Tarnóc Márton

A Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve. 1960–1961. Szerkesztette: Baróti Dezső. Bp. 1961. Képzőművészeti Alap. 253 l.

A Petőfi Irodalmi Múzeum újabb évkönyve ismét változatos irodalomtörténeti dokumentum-anyaggal, tanulmányokkal jelzi a Múzeum sokoldalú tevékenységét. Az évkönyvben publikált írások egy része szorosabban kapcsolódik az irodalmi múzeum sajátos feladataihoz, mint pl. a kötet bevezető írása (V. Nyilassy Vilma: *Előszó helyett, Az irodalmi múzeum problémáiról*), a múzeum rendezte kiállításokról szóló beszámoló, vagy az *Irodalmi kéziratok restaurálásáról* (Győry Jánosné) készült szakszerű ismertetés, valamint a Dunántúl irodalmi emlékhelyeiről adott részletes összefoglalás (Balkányi Enikő). – Gazdag az évkönyv dokumentum-anyaga: Ady, Móricz Zsigmond, Kaffka Margit (Illés Ilona, Scheiber Sándor, Zsoldos Jenő) ismeretlen levelei, József Attila dedikációi (Szántó Judit), József Attila *Falu* c. versének ismeretlen fogalmazványa (Fehér Erzsébet), Kosztolányi fiatalkori bírálata Madai Gyula költeményeiről (Julow Viktor), valamint Tóth Árpád vers-változatai (Illés Ilona) szerepelnek új adalékként a kötetben. – Az évkönyv több írása egy-egy irodalomtörténeti részletkérdés elemzését adja: Pór Anna Katona József *Luca székének* népies motívumait vizsgálja, Mezősi Károly „a jó öreg kocsmáros” mészárosból bérlové emelkedésének a történetét illusztrálja számos új adattal, Miklós Róbert Mikszáth Kálmán horpácsi fundusá-